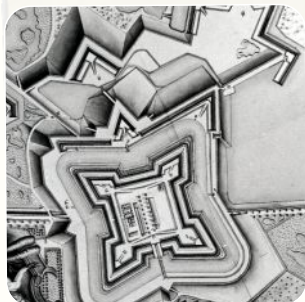


Wandelroutes op en rond Fort de Roovere



Legenda

-  Korte wandelroute van ca. 2 km
-  Langere wandelroute van ca. 5 km
-  Andere paden
- 1** Startpunt wandelroute
- 1 t/m 19** Verwijzingen naar toelichtingen bij wandelroutes



Stichting
Vrienden van de
West Brabantse
Waterlinie

Routebeschrijvingen :

A. **Korte wandeling over en rond Fort de Roovere (ca. 2 km), volg paaltjes met gele kleur.**

1. **De start is bij het informatiebord ter hoogte van het parkeerterrein aan de Ligneweg, vlakbij de kruising met de Schansbaan.**
2. Het **centrale pad** loopt vanaf **het informatiebord** over de plek waar de voormalige U-vormige toegangspoort in de dubbele wal (een lage voorwal en een hogere hoofdwal met daartussen een pad was gelegen).
Tekeningen en archeologisch onderzoek in 2010 tonen aan dat de wallen waren voorzien van een gemetselde U-vormige keermuur met een toegangspoort (poortopening slechts 1,40 meter breed) en een ophaalbrug over de binnengracht. Tijdens het recente herstel van het zuidelijk deel van de waterlinie in 2010, zijn hiervan de fundamenteen teruggevonden.
3. Via het pad komt u op het **binnenterrein van het Fort, de terre**, een ruimte van ongeveer 100 x 100 meter. Hier waren de verblijven gesitueerd: de officiers- cq de majoorwoning (aan de noordzijde van de terre), de onderkomens (houten barakken) voor de manschappen met daarin zelfs een kerkje, en een stenen kruithuis (richting het zuidoostelijke bastion) .
Achter de officierswoning lag een tunnel (poterne), die onder de hoofdwal door liep naar het pad tussen de 2 wallen.
Na de buitengebruik stelling van de Waterlinie (omstreeks 1830) is de terre agrarisch gebruikt. Tot drie jaar geleden was de terre nog verpacht en werden er onder meer mais en aardappelen verbouwd.
4. Het **oostelijke gedeelte van Fort de Roovere** is hersteld naar de situatie zoals die ontstaan is rond 1784 met alleen een hoofdwal van ca. 9 meter hoog. Vanaf het midden van de oostzijde van de terre zijn de hellingbanen, die dienden om de kanonnen naar het noordoostelijke en zuidoostelijke bastion te kunnen brengen, weer hersteld. Voorafgaande aan de reconstructie is via oude tekeningen uit het Nationaal Archief en hoogtemetingen vastgesteld dat de wallen en opritten, zij het in sterk verweerde staat, nog aanwezig waren.

5. Via de linker hellingbaan lopen we naar **het noordoostelijke bastion** van Fort de Roovere. Van daaruit was er in het verleden uitzicht over een kaal landschap (je moest de vijand kunnen zien aankomen). In noordelijke richting naar het inundatiegebied Het Halstersch Laag, dat met zoutwater onder water kon worden gezet. En naar het oosten, uit welke richting de vijand werd verwacht.
Het **plan** is op het noordoostelijke bastion **in 2012 een uitkijktoren te bouwen**, zodat dit uitzicht - over de bomen en de A4 heen - weer wordt hersteld.
6. **In het midden van de oostelijke wal**, waar een **doorgang** is gemaakt (niet historisch), ziet u recht vooruit aan de overzijde van de binnengracht een voorwerk in de vorm van een redan (een driehoekig verdedigingswerk). Vanaf dit punt is een zichtlijn door het bos gemaakt in de richting van een reconstructie van een Franse belegeringsbatterij en een loopgraaf uit 1747 in het buitengebied (voorbij de buitengracht; zie 11.a).

Vanaf het zuidoostelijke bastion is in oostelijke richting een **zichtlijn** naar een oud voorwerk dat in het buitengebied gelegen heeft tot 1784, de zgn. "**Ster van Eggers**" (zie punt 11.a en 14 van de langere wandelroute). Dit voorwerk - dat wij kennen uit een boek geschreven door een Zweedse vestingbouwkundige, Jacob von Eggers, over het beleg van Bergen op Zoom en van Fort de Roovere in juli 1747 - is in 1784 vervangen door een ander voorwerk, dat er thans nog ligt, namelijk getenailleerde wallen en een buitengracht (zie 11.b).

7. **Vanaf het zuidoostelijke bastion** ziet u rechts in zuidelijke richting op enige afstand **de Liniewal**, een verbindingwal tussen Fort de Roovere en Fort Pinssen. Van deze oorspronkelijk 5,5 km lange Liniewal met gracht, aangelegd in 1727 vanaf Bergen op Zoom tot voorbij Fort de Roovere, is nog circa 1 km tussen Fort Pinssen en Fort de Roovere bewaard gebleven.
Oostelijk van de Liniewal waren eveneens inundatiegebieden. Deze werden onder water gezet met zoetwater uit stromen en vennen uit het oosten en zuiden van Bergen op Zoom.
8. **Terug naar het midden van de oostelijke wal** (6) met uitzicht op de binnengracht om deze via de **loopgraafbrug** over te steken. De gracht rond het fort stond vroeger, net als nu, onder water. De watertoevoer werd door middel van stuwen gereguleerd. Na het buitengebruik stellen van de waterlinie rond 1830 kon de natuur in dit gebied haar gang gaan en zijn de wallen van het fort geheel overwoekerd met bomen en struiken en zijn de grachten – op een smalle sloot na – door erosie geheel "verland" en graasden hier in 2008 nog de paarden.

9. Er was vanaf het fort slechts één ingang/uitgang, namelijk die aan de westzijde. **In 2001** is door de verlandde gracht aan de oostzijde via vlonders - door de modderige ondergrond van de gracht - een **tweede toegang tot het fort** en de terrein gemaakt. Om te voorkomen dat deze tweede toegang zou komen te vervallen, nadat de gracht weer watervoerend is gemaakt, is aan een architectenbureau gevraagd een **brug** over de binnengracht te ontwerpen, **die nagenoeg niet zichtbaar mocht zijn**, omdat die er - historisch gezien - niet hoort te zijn. **Het resultaat is de zeer creatieve en inventieve "loopgraafbrug"**, die er nu ligt. De ontwerpers hebben hiermee in 2011 terecht de BNA-prijs voor regio Zuid gewonnen.

Nadat u met droge voeten door de binnengracht bent gewandeld, moet u beslist de tijd nemen om **terug te kijken om** – ongehinderd door het zicht op een brug - **de imposante oostelijke wal in volle glorie te bewonderen**. U bent nu aan de oostzijde van de binnengracht, komend uit de loopgraafbrug gaat u **linksaf naar de Schansbaan**.

10. U steekt de Schansbaan over naar het **noordelijk deel van het getenailleerd voorwerk** (dwz met een zaagtandvorm; zie ook 11.b). Dit deel ten noorden van de Schansbaan ligt er nu nog bij zoals het tot voor kort overal op en rond de forten was. Het herstel van dit deel van de voorwerken vindt – naar verwachting – de komende jaren plaats. In dit gebied is in 1784 een stenen “beer” (dwz. een opvangbak voor faecaliën) gebouwd, die de scheiding vormde tussen de zoet- en zoutwaterinundatie. In de geplande 2^e fase van herstel van het zuidelijk deel van de linie zal dmv archeologisch onderzoek naar restanten van deze beer gezocht worden. U volgt hier de paaltjes met de aanduiding van de wandelroute en komt een stukje verder op weer bij de Schansbaan terug. En wel bij de buitengracht. Na de oversteek van de Schansbaan is er een mooi uitzicht op de buitengracht en wal.

11. Hier heeft u **twee mogelijkheden**, te weten :

- a. U maakt nog een **kleine omweg** langs een reconstructie van een Franse belegeringsbatterij en een Franse loopgraaf uit 1747 (deze route is niet met paaltjes aangegeven) of u neemt direct de route onder 11.b.

Voor de omweg volgt u het bospad aan de oostzijde van de buitengracht. Na ca. 50 meter slaat u linksaf en na ca. 25 meter rechtsaf en komt dan bij een **reconstructie van een Franse belegeringsbatterij** met schanskorven (gemaakt met wilgentenen) **en een Franse loopgraaf**. De Fransen zijn in juli 1747 bij aanvallen op Fort de Roovere het fort tot ongeveer deze plek benaderd via (ook zigzag lopende) loopgraven.

Vanaf deze plek loopt u recht door in zuidelijke richting. Na ca. 300 meter gaat u rechtsaf. Bij de volgende kruising, na ca 100 meter, gaat u weer rechtsaf. Na ca 50. meter vindt u aan de linkerkant van het pad in het groen – gemarkeerd met wilgentenen – de locatie van de zgn.de “**Ster van Eggers**”.

Dit voorwerk heeft daar tot 1784 gelegen en is destijds vervangen door een nieuw getenailleerd voorwerk, zie onder 10 en 11.a.

Vanaf deze locatie loopt u door in noordelijke richting, terug richting de Schansbaan.

Daar gaat u linksaf tot de buitengracht en vervolgt u korte route vanaf punt 11.b.

- b. U vervolgt hier de route via het pad aan de **westzijde** (= hoge zijde) van de **buitengracht**, dat de getenailleerde (zaagtand-)vorm van de wal van dit voorwerk volgt.

Toen deze “tenaille” in 1784 werd aangelegd, ontstond een wal voorzien van een brede gracht met “verrassingen” (drijfzand en water). Kortom, een lastig te nemen obstakel.

U volgt ca.50 meter het pad op de buitenwal, houdt dan rechts aan om langs het voorwerk in het gebied tussen de grachten naar de binnengracht te lopen. Op het zuidoostelijke punt van de binnengracht slaat u rechtsaf.

12. Op dit punt loopt u rechtdoor, **terug naar** het startpunt aan de **Ligneweg en het parkeerterrein**.

- B. **Langere wandeling over Fort de Roovere (volg de paaltjes met de rode kleur, langs de Liniewal, buitengracht Fort Pinssen terug naar Fort de Roovere via de Franse aanvalslinies uit 1747 (circa 5 km; 90 minuten).**

1 tm 10 en 11.b als de korte route;

12. Hier gaat u **linksaf naar het wandelpad langs de Liniewal**, die vanaf 1727 de forten met de vestingstad Bergen op Zoom verbond. Van deze Liniewal is nog 1 km met 2 redans en 2 bastions aanwezig met een gracht aan de oostzijde. Het noordelijke bastion (13) - waardoor een weg loopt, die ook dienst doet als achteringang van Vrederust - is zoveel mogelijk hersteld in de oorspronkelijke vorm en hoogte. De wallen van de liniewal, de redans en van het tweede bastion zijn op een hoogte gebracht van ongeveer 1,50 meter, zodat fietsers er nog overheen kunnen kijken en wat kunnen zien van het natte gebied (voormalige inundatiegebied) daarachter. De Ligneweg is eerst van latere datum.
13. Vanaf dit bastion heeft u **uitzicht op een nat gebied**, dat in het verleden – als er dreiging bestond voor belegeringen door Spaanse of Franse legers - met zoet water onder water gezet werd. Het gebied is opnieuw verlaagd, waarmee 3 doelen zijn gediend.
- a. het weer zichtbaar maken van de oude functie van inundatiegebied,
 - b. het verbeteren biodiversiteit voor de natuur en
 - c. het creëren van een waterbuffer voor natte tijden.
14. Na ongeveer 600 meter komt u bij **Fort Pinssen**. Het fort zelf is niet te bezoeken (het is namelijk privé bezit). Via wandelpaden **langs de zuid- en noordkant van de getenailleerde buitengracht** (met de zaagtandvorm) krijgt u toch een indruk van dit fort, waarvan de binnengracht nog verland is.
15. Vervolgens loopt u **via de bosrand van Vrederust terug richting Fort de Roovere**. Op de hoogte van het bastion van de Liniewal aan de Ligneweg - dat u op enige afstand in westelijke richting ziet liggen - slaat u rechtsaf en komt u bij een moerasgebied (aan de linkerzijde) met daarin **het Wasven**. Daarachter ligt een dicht bosgebied waar - in de toppen van de ‘grove dennen’ - een **reigerkolonie** nestelt.

16. Ten oosten van Fort de Roovere in het buitengebied komt u langs de locatie waar de zgn "**Ster van Eggers**" tot 1784 heeft gelegen. Dit was een voorwerk dat vermoedelijk rond 1722 is aangelegd. Dit verdedigingswerk is beschreven en getekend is in het boek van de Zweedse vestingbouwkundige Jacob von Eggers over het 65 dagen durende Franse beleg van Bergen op Zoom en Fort de Roovere. Tijdens dit beleg in 1747, bevond von Eggers zich als een soort "waarnemer" achter de Franse linies en hij heeft zijn waarnemingen vastgelegd in een boek, dat hij zelf in 1750 heeft uitgegeven. De locatie van dit voorwerk is met wilgentenen weer zichtbaar gemaakt door de leden van Lions Bergen op Zoom.

Vanaf dit punt lopen twee zichtlijnen. Eén in noordoostelijke richting naar een reconstructie van een Franse (belegerings)batterij (17) om een indruk te geven hoe dicht de vijand in 1747 dit voorwerk van Fort de Roovere al was genaderd. En één in westelijke richting naar het zuidoostelijke bastion van Fort de Roovere (zie punt 7 van de korte route).

17. Iets verder op ligt rechts in het bos de **reconstructie van een Franse belegeringsbatterij met schanskorven en een loopgraaf** op het punt, waarop - volgens het boek van von Eggers - de Fransen in juli 1747 Fort de Roovere het dichtst genaderd waren. Zie ook 11.a. Het pad hiernaartoe is (nog) niet met paaltjes als wandelroute aangegeven. Vanaf dit punt is ook een zichtlijn gemaakt naar het midden van de oostelijke wal van Fort de Roovere (zie punt 6 van de korte route). In de 17^e en de 18^e eeuw was dit gebied niet bebost, maar bestond het uit een kale overzichtelijke zandverstuiving. Over deze vlakte verplaatsten Franse troepen zich in juli 1747 in de richting van Fort de Roovere. Het boek van von Eggers laat hun dagelijkse vorderingen zien en beschrijft de tegenacties vanuit de Roovere. Fort de Roovere is daarbij niet gevallen, Bergen op Zoom - na een beleg van 65 dagen - in september 1747 wel.
18. **Bij de Schansbaan** steekt u de buitengracht van Fort de Roovere over en loopt u - **via het wandelpad over de westelijke wal (hoge zijde)** - geheel langs de buitengracht **naar de zuidzijde van de binnengracht (19)**
19. Via dit punt loopt u naar nummer 12 (van de korte route), daar gaat u **recht door, terug naar het startpunt aan de Ligneweg.**